

Gastar, förälskelser och böcker med hål

Det finlandssvenska barnlitteraturåret 2023

Ett försök att kartlägga och kategorisera barn- och ungdomsutgivningen i Svenskfinland år 2023 och samtidigt fundera över vilka samtida tendenser som går att skönja.

Med fokus på boken som fysiskt objekt

Genom utvikbara blad eller hål i sidorna utnyttjas bokens fysiska egenskaper i flera av årets bilderböcker. Till dessa hör *Sagan om bokstaven som gick sin väg* av **Ida Wikström**. Bilderboken handlar om bokstaven Lilla i, som inte riktigt passar in bland de andra bokstäverna i sin bok. När resten av bokstäverna försöker tvinga Lilla i att anpassa sig och i processen förstör den färggranna bokstaven bestämmer den sig för att rymma och pröva lyckan i en annan bok. Således hoppar Lilla i från bok till bok, i ett fartfyllt äventyr i hopp om att hitta en bok där en vild liten bokstav kan passa in.

Bokens styrka ligger helt klart i bildberättandet. Det märks att Ida Wikström är grafisk designer med intresse för typsnitt. Illustrationerna präglas av lekfullhet då Lilla i nästlar in sig i de nya böckernas handling och centralt i berättandet är bokstävernas utformning, som förändras i enlighet med den bok Lilla i för tillfället befinner sig i. I den första boken Lilla i besöker är bokstäverna till exempel så små att protagonisten inte ryms och – med katastrofala följder – måste klämma in sig i illustrationerna istället.

Jag fastnar också för sidor som skrynklar sig av bokstävernas krumbukter och hur karaktärerna vänder blad för att stiga in i nästa uppslag. Finurligt är också hur bildperspektivet vänds mot läsaren då Lilla i hoppar in i en pekbok, sönderklottrad av dess läsare Pi. Pi visar sig senare vara en farlig bok-

stavsslukare – och hennes mun illustreras som ett gapande, lila hål i pappret.

I illustrationerna går den violetta färgen som en röd tråd, som knyter ihop de annars vitt skilda stilarna och förstärker sambandet mellan böckerna. Även de utvikbara försättsbladen används för att förtydliga helheten då de skvallrar om att alla böcker som besöks av Lilla i ligger utspridda på en matta hemma hos Pi.

Överlag känns bokens utformning ambitiös. Dels är textplacering och fonter noga uttänkta, dels är boken tryckt på tjockt papper som känns behagligt under fingrarna. Illustrationerna för läsaren framåt och det är bara de fysiska hålen i pappret som saknas för en fullständig *Hur gick det sen?*-upplevelse.

Denna ultimata upplevelse fås däremot i *Konkarongen* av **Laura Ruohonen** (fritt översatt av Annika Sandelin) och **Linda Bondestam**. Att bilderboken har intertextuella paralleller till Tove Janssons klassiker från 1952 är uppenbart. Referenserna begränsas inte till just hålen i pappret, som fungerar som övergångar, utan återfinns också i illustrationerna – inte minst i uppslaget med borttappade saker, där *Hur gick det sen?* blir läst av två glada sjömän på en hylla.

Konkarongen skildrar en fartfylld och strapatsrik semesterresa, där mammas kommer bort och hittar tillbaka igen och hela sällskapet nästan blir uppätet på vägen. Äventyret har ändå inte fallit alla i smaken: Pia Huss kritiserar i sin recension ”Resa utan

riktning” i *Dagens Nyheter* (9.12.2023) *Konkaron- gen* för att vara ”ett äventyr där ingenting hänger ihop” och menar att boken ”blir sämre för varje läsning”. Även hon framhäver ändå bokens grafiska utformning med Bondestams ”roliga och förvånande” illustrationer i centrum.

Också i *Vad bestämmer jag?* utnyttjas bokens fysiska egenskaper då illustrationerna i slutet av boken vrids om och kräver att läsaren vänder på boken för att läsa åt rätt håll. För- och eftersättsbladet är dessutom varandras spegelbilder och utnyttjas som en ram för berättelsen – den börjar och slutar vid havet. Den filosofiska bilderboken om vad pappor och barn egentligen har makt att bestämma över är illustrerad av **Jenny Lucander**, medan danska **Jesper Wung-Sung** skrivit texten. Människans litenhet blir påtaglig i förhållande till det stora, vilda havet i Lucanders illustrationer.

Lucander är dessutom aktuell med *Freja och huggormen* tillsammans med **Fredrik Sonck**. I boken tar Frejas pappa – trots sina till en början ädla intentioner att fånga och flytta den – livet av en huggorm. ”Min pappa är en ormmördare” konstaterar Freja och ordnar begravning för Ormis. Freja och huggormen är en fin berättelse om att fela och förlåta, i vilken barnets känslor tas på stort allvar. Samtidigt kan en viss ekokritik också läsas in i texten: ”Ormar måste också få leva, fast de inte alls är som människor”, menar Freja bestämt och väcker därmed tankar hos läsaren kring naturens ordning och människans egocentrism.

Lucanders illustrationer är magiska och såväl färgvärlden som naturmotiven för tankarna till Akseli Gallen-Kallelas målningar. Alldeles fantastiskt är det dramatiska uppslaget med pappan som slår ihjäl ormen med en åra – hur kan stenar tecknas på ett så fascinerande sätt? Det avslutande uppslaget då pappan och Freja rör ut på havet i en rosaskimrande solnedgång är i sin tur drömligt vackert.

Överlag verkar just bildberättandet uppskattas allt mer. Enligt Svenska barnboksinstitutets bokprovning för 2022 ökar bildberättandet i stadig takt, medan ungdomsromanerna minskar i antal.

Trenden syns i **Malin Klingenberg**s och **Ida Wikströms** *Knyckarna* som i och med indelningen i kapitel är ett slags grafisk roman i bilderboksformat. Kombinationen av serie och traditionellt

bildberättande är intressant och gör att historien inte bara återges i förhållandet mellan text och bild, utan dessutom i seriestripparna. Berättelsen kan de facto läsas även utan serierna – som ändå innehåller tilläggsinformation och en hel del humor. För att inte tala om den fart och fläng som är typisk för serier: det snurrar, smackar och kraschar när smörgåsar ska bredas för matsäck.

I berättelsen skildras vänskapsförhållandet mellan ett barn och en gammal – om än ganska fräsig – tant. Helga röker lakritspipa, gillar tejp och är ”vildare än man kan tro”. Hon är lillasyster till jagberättarens morfar och en dam med barnasinet i behåll. I *Knyckarna* skildras barnet och den vuxna som jämställda: det är Helga som behöver jagets hjälp för att bli av med äppelknyckarna.

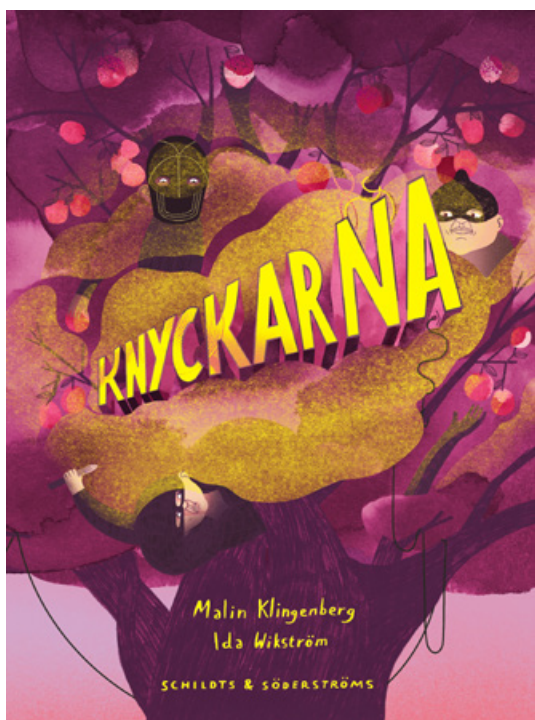
Seriestripparnas naiva stil utgör en kontrast mot bokens övriga illustrationer. Att de är tecknade av bokens jagberättare förstår läsaren då teckningarna i berättelsens början flyger ur dennes ryggsäck och in i bild. Emellanåt får man också se jaget sitta och (an)teckna sådant som senare presenteras för läsaren. På så vis utgör seriestripparna barnets, dramatiserade, bild av händelserna – favoriten är då de tre knyckarna med sina ’hajaaa’ och ’oujeah’ gör ninjavalter över Helgas staket.

Kombinationen av bilderbok och serietidning använder sig också **Irmelin Sandman-Lilius** av i boken *Rasse Rask och översvämningsjulen*. I den sjätte boken om Rasse Rask översvämmas Hangö och halva familjen Rask måste räddas från vattnet. Boken bärs av Sandman-Lilius akvareller, som är livfulla och strålar av färg. Helst hade hela boken nog fått utspela sig helt och hållet under vattnet så läsaren fått njuta av fler fantastiska undervattenslandskap.

Hästar, gastar och mångfald som skaver

Hästar och gastar är tredje boken i **Peppe Öhmans** serie om Maja och hästen Frank. Tack vare Frank har Maja i de tidigare böckerna funnit intresset för ridning – men nu ska han säljas. Majas lösning? Rymma med hästen. För att sätta planen i verket måste hon ändå först övervinna sin rädsla för spöken och vampyrer, som annars hindrar henne från att delta i det sista ridlägret med Frank.

Så lyfter han åran. Och dödar Ormis. Jag ser
allt från verandan.
Ormis slingrar sig en stund på marken.
Sen blir den alldeles stilla.

Överst: nyckelscen ur Freja och huggormen,
illustrerad av Jenny Lucander.
Ovan: Ida Wikströms omslag till Knyckarna
och ovan till höger ett uppslag ur Sagan om
bokstaven som gick sin väg där Wikström också
skrivit texten. Till höger: detalj från omslaget till
Konkarongen, illustratör: Linda Bondestam.

Rymningen känns som en helt rimlig lösning för en tolvåring, mindre rimligt är att hon absolut måste göra det andra kvällen på ridlägret, medan åskan dundrar och regnet skvalar ner. Den haltande intrigen är också något Mia Österlund poängterar i sin recension ”Fantasispöken och hästkärlek” (*Hufvudstadsbladet*, 19.9.2023) – samtidigt som helhetsbedömningen är god: ”Det finns mycket att tycka om i Peppe Öhmans pigga hästboksserie för mellanåldern. Berättarhumöret är påfallande gott och bladvändarlusten sitter där den ska.” Inte så mycket av varken äventyr eller spökhistoria – hästarna och gastarna har egentligen inte med varandra att göra, men en skojig liten berättelse ändå.

Intressant nog är Öhmans inte den enda häst- och spökboken. Kopplingen mellan berättelsens hästar och gästar är ändå starkare i **Wilma Möllers** mellanåldersbok *Mysteriet på Prästön*, som är en kombination av klassisk hästbok och äventyrsroman i stil med Enid Blyton: barn som liksom snubblar över mysterier och blir nyckeln för att lösa dem.

Berättelsen kanske inte har så mycket djup, men desto mera fart och spänning. Detta är Möllers tredje roman och liksom i de tidigare böckerna är språket Möllers kanske främsta styrka. Både Öhman och Möller visar i sina böcker stor kunskap om hästar och ridning, samtidigt som det inte tar upp all plats. Böckerna kan bra läsas också av sådana som inte är så hästintresserade.

Något jag däremot hakar upp mig på i såväl Öhmans som Möllers bok är den klumpigt inskrivna mångfalden. I *Mysteriet på Prästön* är det systemen Agnes flickvän som nämns i en bisats och bifigurererna Ibrahim och Iakim med sin fluffiga afro, medan det i *Hästar och gästar* är bästisen Parisas exotiska hem där det luktar ”[1]liksom mer och kryddigare”, det ligger djupt röda mattor på golvet och en ”tavla av en gammal gubbe med turban och iskalla blå ögon” hänger på väggen. Jag tänker lite som Ellen Strömberg, som efter kritiken hon fick för avsaknaden av mångfald i *Maggan året runt* (2020) formulerade sina tankar i ett blogginlägg (12.10.2020): ”Jag tycker det är viktigt med representation men jag tycker det lätt blir klumpigt om man med våld försöker få in alla parameterar [sic]”.

Mångfalden behöver tillföra berättelsen något för att kännas motiverad att specifikt skriva ut. Och

visst – Maja är rädd för den där tavlan, men lika väl hade den väl kunnat föreställa någon gammal vit snubbe utan turban? Tydligen är mångfald något vi i Svenskfinland fortfarande behöver diskutera och bli bättre på. Ute på samma hala is är nämligen även **Julia Wickholm** i sin ungdomsroman *Kom hit*.

Wickholms andra roman handlar om nittonåriga Liv, som just tagit studenten och nu ska tillbringa en dryg vecka i skärgården med sin bästa kompis Maja, dennes pojkvän Oliver samt sitt eget färska ex Teddy. I skärgårdsvillan bor också den något äldre konstnären Shirin som med sin vita baddräkt fångar Livs intresse.

Wickholm har ett lyriskt, målade språk. Emellanåt träffar hennes metaforiska beskrivningar helt rätt, men stilen är inte genomgående, vilket gör att de målade partierna ofta känns något stolpiga och stela: ”det slutar inte ina, som om myggorna där ute flugit in i min hjärna och nu surrar omkring där som i en karusell”. Det jag ändå stör mig mest på är porträtteringen av den *exotiska* Shirin med mörk hud och tjockt mörkt ”hår på ställen där jag aldrig fått några”.

Gestaltningen av den totala förälskelsen är däremot lyckad – och just här fungerar också Wickholms språk bäst: ”Varje rörelse, varje pust av luft mot huden gör mig varse om henne. Hon finns i allt, i björklöven, i den svartvita stammen, i varje litet sandkorn, i det glittrande vattnet i sjön. Jag kommer inte loss från henne, jag kan inte fly, jag försöker lyssna på vad Tilda säger men varje hjärtslag är ändå Shirin”. Fräsch är också hur Wickholm på ett lättamt och naturligt sätt skildrar det samkönade begäret – det är ett begär som vilket som helst annat.

Wickholms roman spretar ändå åt flera olika håll – det är förälskelsen i Shirin, det Brustna hjärtat, osäkerheten över framtiden men också vänskapsrelationer som förändras och kanske brister. Jag önskar att Wickholm vågat välja något av spåren och fördjupat sig i det – istället för att ytligt behandla flera olika komplexa känslor samtidigt. Förstås är det mycket på gång när man är tonåring, men Wickholm lyckas inte riktigt knyta ihop berättelsen till en trovärdig helhet. Som Yasmin Nyqvist skriver i *Ny Tid* när *Kom hit* ”tyvärr inte hela vägen. Estetiken har en distanserande effekt som gör det svårt att komma åt de stora känslorna som är centrala i

Serier om samtiden

I Svenskfinland har **Edith Hammar** och **Ulla Donner** utmärkt sig som starka serietecknare och samtidsskildrare som känns relevanta även för en ung publik. Också språket i böckerna är ungdomligt.

Donners *Den naturliga komedin* utgår från Dantes medeltida epos och förankrar den berömda helvetesvandringen – som nu utförs av ett fallet björklöv väglett av svampen Candy – i en murrig skog, där människans framfart satt sina tydliga spår. Donner kommenterar träffande samtiden och lyckas dessutom skriva en samtidigt rolig och tankeväckande roman. De intertextuella referenserna är många och går inte bara till Dantes gudomliga komedi. Det ligger något mumineskt över illustrationerna och det inledande uppslaget för dessutom tankarna till van Goghs *Stjärnenatt* (1889).

I Hammars *Portal* skildras ett queert förhållande som utmanar både tid och rum, då en portal öppnas för Elia och Eki mellan efterkrigstiden och vår samtid. Centralt i romanen är ändå sökandet efter ett tryggt rum i staden – som både nu och då präglas av normer och förtryck. Helsingfors kan tydligt kännas igen i Hammars svartvita teckningar och romanen ger en inblick i stadens queera historia. Och samtid, för den delen. *Portal* premierades med det nyinstiftade litteraturpriset Prisma, som tilldelas ”litterära verk som utforskar och förnyar den queera litteraturen och som med sin omstörtande potential och hantverksskicklighet engagerar en queer publik.”

—SP

romanen. Då blir också trovärdigheten något man hinner fundera på”.

En ungdomsroman som håller ett snävare fokus – samtidigt som den har många paralleller till Wickholms roman – är **Josefin Fabricius** *Hem över havet*. Liksom *Kom hit* handlar *Hem över havet* om en ung kvinna, som nyligen tagit studenten och känner sig osäker på vad framtiden ska bära med sig. Något annat böckerna har gemensamt är återvändandet till hemorten och återföreningen med gamla vänner. Överlag är relationer – gamla och nya – ett centralt tema i båda romanerna.

Hem över havet är Fabricius tredje ungdomsroman och handlar om 20-åriga Amelie som haft en rätt stulig uppväxt. När festandet tillslut går för långt och Amelie blir hemkörd av polisen och utslängd av sina föräldrar flyr hon från Stockholm till sin uppväxtort, ”den minimala byn” mellan Helsingfors och Åbo där moster Maria bor. Av beskrivningarna att döma handlar det om Ekenäs. Fabricius skriver trovärdig dialog, men däremellan skaver utifrånperspektivet. Speciellt då luckor i Amelies historia efterhand fylls ut genom att berättaren distanserat återger precis vad som hänt – här hade romanen vunnit på att lämnas lite mera öppen och bara ge läsaren ledtrådar om hennes bakgrund.

Ungdomskategorin har annars fått ett intressant tillägg genom *Bultande hjärtan*, som är en samling lättlästa noveller och dikter för unga. Detta är en genre det verkligen råder brist på. I antologin samlas texter av etablerade finlandssvenska författare som skrivit om livet och kärleken. Det är alltså inte frågan om omarbetade texter, utan originaltexter skrivna på lätt språk – vilket i sig är rätt unikt. Trots att lättlästa texter måste följa vissa ganska strikta regler har författarna lyckats hitta sina egna uttryckssätt och skapat fängslande och berörande texter.

Familjer och frånvarande föräldrar

Annorlunda hemförhållanden är ett tema som syns också i litteraturen för yngre barn. Kapitelboken *Hitta hem*, som illustrerats av **Cara Knuutinen**, handlar om åttaåriga Bella som blir tvungen att flytta från sin alkoholiserade mamma för att bli omhändertagen av en annan familj. Bella idealiserar sin frånvarande förälder, mamman är bäst på att dansa

och sjunga till Abba. Samtidigt kan Bella konstatera att det ofta är kaos när mamman är involverad. **Melinda Jacobs** och **Marie Oskarsson** skildrar finstämt hur det kan vara att bli placerad i en fosterfamilj och de ambivalenta känslor ett barn kan uppleva gentemot en förälder som inte räcker till.

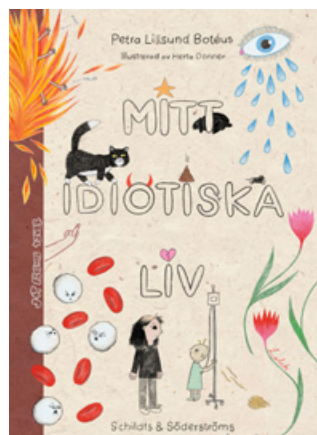
Asger Albjerg närmar sig temat familj ur ett lite annat perspektiv i *Dig och ingen annan*. Bilderboken är illustrerad av **Maria Albjerg** och handlar om barn som väljer sina föräldrar. Egentligen handlar boken kanske inte direkt om adoption, men jag tänker att den kan läsas även så. Genom boken går frasen ”det var just dig vi ville ha” som ett ledmotiv – som kan kännas igen även i *Hitta hem*, där fostermamman Hanna försäkras Bella om att de är glada att just hon kom till deras familj.

Också i *Rafsa Vildpäls – Kampen om stenåkern* av **Lena Frölander-Ulf** förekommer en förälder som glorifieras i sin frånvaro – nämligen murmeldjuret Rafsas pappa. I kapitelboken kombineras ekokritik, jobbiga familjekonstellationer och oväntade vänskapsrelationer med översittarfasoner och den starkas utnyttjande av den svaga. Rafsa vägrar rätta sig efter murmelkolonins könsroller och hamnar därför ofta i trubbel. Tillsammans med barnomsvännen Kotten och ormen Ziczac försöker Rafsa komma underfund med vad som riktigt händer ”på den gamla tiden” och varför ormarna får styra och ställa i skogen.

Boken är fängslande och spännande. Stilnivån är hög och vissa ordval känns nästan medvetet svåra för att motivera diskussion mellan en högläsande vuxen och ett barn. Den stundvis hotfulla stämningen byggs effektivt upp också genom de mörktonade illustrationerna – inte minst av de fientliga ormarna som tornar upp sig över både murmeldjur och läsare.

Maria Lassén-Seger kritiserar i ”Små, goda gnagare lever farligt” (*Hbl* 1.2.2023) boken för att vara övertydlig i sin kommentar till ”dagens världskriser, krig och fascistiska strömningar” och menar att i ”sin iver att utforska stenåkerns samhällsskick, lägger Frölander-Ulf krokben för det egna berättandet”.

Jag fokuserar däremot mer på Rafsas trassliga hemförhållanden och hennes hetsiga temperament som något en del barn (eller temperamentsfulla

Omslaget till Kom hit är signerat Sara Östman, Cara Knuutinen har illustrerat Hitta hem, Herta Donner tecknade Mitt idiotiska liv och Sanna Mander det som finns I mitt lilla huvud. Åsa Lucander fångar stämningarna i Snälla Stella sluta skälla, Maija Hurme gör detsamma i Ljusligheter. Till höger murmeldjuret Rafsa Vildpäls, en av Lena Frölander-Ulfs skapelser.

vuxna...) kan känna igen sig i. Och glädjer mig åt att det är två böcker till på kommande. Men visst ligger *Rafsa Vildpäls* i tiden. Speciellt i Sverige har temat krig och flykt syns som en tydlig trend de senaste åren och i viss mån kan trenden skönjas även här hos oss. Temat flykt skildras bland annat i Anika Sandelins dagboksroman *Hemligt och himla normalt* – i vilken Yoko och hennes familj är vänner med en familj som flytt från Irak.

En bok som uttryckligen handlar om krig är *Agneta 1944* av **Monica Borg-Sunabacka**. Liksom titeln anger äger handlingen rum under krigsåret 1944 då elvaåriga Agneta blir skickad från Vasa till sina släktingar i Kronoby, så att Agnetas mamma kan åka till Helsingfors för att ta hand om pappan

som skadats vid fronten. En hel sommar tillbringar Agneta hos kusinerna på landet och lär sig med tiden trivas och till och med uppskatta korna, trots att hon var så rädd för deras vassa horn i början. Vardagen med mjölkning, höbärgning och kräftfångst lunkar på och kriget finns med mest i bakgrunden. Det gör sig ändå ständigt påmint – inte minst då

även kusin Gustav skadas vid fronten och Agneta undrar ”Hur vi ska bli vän med ryssarna och få dem att förstå att ingen vill kriga?”

Dagboken öppnar för flera teman

Dagboken är ett använt och omtyckt berättargrepp i barnlitteraturen. I den finlandssvenska utgivningen är två av böckerna just dagböcker: *Mitt idiotiska liv* av **Petra Lillsund Botéus** (text) och **Herta Donner** (bild) samt fjärde delen i serien Yokos nattbok: *Hemligt och himla normalt* av **Annika Sandelin** (illustrerad av Linda Bondestam). Dessutom har de tre tidigare böckerna i serien om Yoko getts ut i en samlingsvolym.

Dagboksgenren är svår, om inte omöjlig, att få till så den låter trovärdig. Vem som helst som har kvar sina egna dagböcker från lågstadiet kan konstatera att de inte är formulerade som en dagboksroman – vilket nog inte heller är tanken. Samtidigt går det att fånga känslan hos en 11–12-åring som skriver ner sina privata tankar och funderingar om livet. Och i det avseendet lyckas åtminstone Sandelin träffa rätt. Yoko lever ett förhållandevis vanligt liv i en förhållandevis vanlig familj, med mamma, pappa, tre barn och en astmatisk hund. Boken är visserligen en fortsättning på de tre tidigare böckerna om Yoko men kan läsas även separat.

Som sig bör i en dagbok ryms ett flertal händelser och teman i Yokos nattbok. Här finns tankar om kärlek och pubertet, men också om orättvisor och människor på flykt. Centralt är också det utdragna grälet med bästisen Anna – trots att Yoko saknar henne blir det omöjligt att ta kontakt och försonas. Mot slutet drabbas berättelsens Finland också av coronapandemin och Yoko upplever distansskola, vilket känns förvånansvärt avlägset – även om det ju bara gått några år sedan dess.

Något Sandelin också lyckas med är att skriva in mångfald på ett naturligt och samtidigt tankeväckande sätt. Att Yokos bästa kompis Anna är adopterad från Kina är till exempel något som Yoko funderar på eftersom det är viktigt för Anna. Det samma gäller kompisen Daniel som är kortväxt, vilket Yoko egentligen inte bryr sig om – medan det blir uppenbart att Daniel själv stundvis upplever kortväxtheten som ganska jobbig.

Mitt idiotiska liv har ett mer specifikt tema, då elvaåriga Julia börjat skriva för att hantera känslorna kring sin lillasyster Josefins plötsliga leukemi-diagnos. Vardagen förändras radikalt, då Julia måste vara försiktig med Jossan och föräldrarna bara tycks ha tid för lillasystern. Samtidigt rymmer dagboken helt vanliga bekymmer, som bortsprungna katter, misslyckade frisyrier och önskan att passa in med de tuffa tjejerna i klassen. Som tur är finns också en mormor som har tid och en tröst i favoritartisten Lalehs låtar. Samt en o-cool bästis, som räddar dagen när den självklippta pannluggen blivit mer än lovligt sned.

Dikt, dikt och mera dikt

Ett annat populärt grepp – åtminstone i Svenskfinland – är rimmandet. Man kan undra om det är ett arv från Tove Janssons bilderböcker eller om finlandssvenskar bara har en infödd kärlek för rim? I **Ted Forsströms** och **Åsa Lucanders** Finlandia junior-nominerade *Snälla Stella sluta skälla* skildras en knepig kvällsritual med hund och småbarn. Minsta lilla ljud väcker Stellas nyfikenhet och hunden föreställer sig alla möjliga hemska scenarion – från veterinärbesök till ekorrattack – som måste förhindras.

Lucanders detaljrika illustrationer beskriver både verkligheten och Stellas fantasi. Pappans uppgivenhet syns också tydligt och de många ringarna under ögonen skvallrar om ett förödande sömnbehov. Bilderboken är skriven främst på prosa, men prosan varvas med jämna mellanrum av enkla rim – som ”Hördu humla, sluta mumla” eller ”Hördu mamma, tyst meddetsamma”.

Sanna Manders färggranna illustrationer pryder inte bara en, men två rimmande bilderböcker: *I mitt lilla huvud – rimliga och orimliga rim* med text av barnboksdebuterande **Martina Moliis-Mellberg** samt *Jag tappade min tand* skriven av **Nils Andersson**. Mander har tidigare illustrerat diktsamlingen *Dikter för små öron* (text Nina Gran, 2022) och skapat den rimmade bilderboken *Nyckelknipan* (2017). Det är något i Manders lekfulla och naivistiska stil som passar bra ihop med det barnsliga och uppsluppna rimmande som präglar Moliis-Mellbergs och Anderssons böcker.

Medan huvudpersonen Elliots hemresa från skolan fungerar som ett slags ramberättelse för en rad mer eller mindre knasiga rim i *I mitt lilla huvud*, återges ett enhetligt händelseförlopp i *Jag tappade min tand* ur en namnlös jag-berättares perspektiv. Jaget lyckas först vicka ut en lös tand – för att sedan tappa (bort) den igen i jakt på någon att visa den för. I sökandet efter den försvunna tanden hittar jaget en ny vän och boken avslutas med det sympatiska konstaterandet: ”Och tänk, vilken tur att jag träffade dej! / En tand och en kompis, det räcker för mej”. Till de episka diktverken sällar sig även *Konkarongen* av Laura Ruohonen och Linda Bondestam.

Ljusligheter – poesi som skiner är i sin tur en regelrätt poesisamling, skriven av **Hanna Lundström** och illustrerad av **Maija Hurme**. Duon har tidigare gett ut tre uppskattade böcker i *Rassel prassel-serien* (2015–2020) och fortsätter här rikta sig till små poesiläsare. Medan *Rassel prassel-böckerna* med sin fysiska litenhet kändes kompakta och nätta får illustrationerna i *Ljusligheter* bre ut sig över stora ytor. Därmed läggs också större fokus på Hurmes drömlika och stämningsfulla akvarelllandskap. I dikten ”Ficklampans sken” skapas genom utvikbara blad en effektfull kontrast som knyter ihop diktens sista strof med de mörkare dikter som gömmer sig bakom: ”Tänk om man önskar sig / spöken som lyser? / Då släcker man ficklampan, / myser och ryser”.

Summa summarum

För att göra en översikt av finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur måste man först definiera dels vad som är finlandssvenskt och dels vad som tillhör kategorin barn och ungdom. I viss mån kan man utgå från förlagen: de finlandssvenska förlagen lär ju ge ut finlandssvensk litteratur och ofta är de också hjälpsamma med huruvida boken tillhör barn- eller ungdomskategorin. Samtidigt finns redan här en del frågetecken. Hur är det till exempel med *Konkarongen*, vars originaltext är finska, respektive *Vad bestämmer jag?* vars originalspråk är danska? Eller de finlandssvenska namn som figurerat på svenska förlag – är det ändå fråga om finlandssvensk litteratur? Och hur är det med Edith Hammars och Ulla Donners serieromaner – är de ungdomslitteratur eller inte?

Jag har slutligen landat i en ganska generös tolkning av definitionen. Fast det kanske hade varit logiskt att utgå bara från det som ges ut i Finland på svenska och uttryckligen riktar sig till barn och ungdomar, har jag valt att också ta med till exempel böcker vars ena upphovsperson är finlandssvensk – även sådant som är utgivet i Sverige.

De många språk- och landsöverskridande samarbetena och böcker som samtidigt ges ut i olika länder är glädjande. De bevisar det faktum att finlandssvenska författare och illustratörer håller hög standard och är uppskattade också annanstans än i den egna ankdammen.

Visst finns det en del tendenser i utgivningen. Genom skildringar av krig och flykt verkar det aktuella världsläget med det pågående kriget i Ukraina nu ha smugit sig in även i den finlandssvenska barnlitteraturen. Även utnyttjandet av bokens fysiska egenskaper är en egenskap som ligger i tiden – eller som Maria Lassén-Seger påpekar i sin recension av *Sagan om bokstaven som gick sin väg* är den ett ”tidstypiskt exempel på hur bilderboken svarar på ökad digitalisering med att bli alltmer taktill, analog och materiell”. Såväl normkritik som ekokritik kan också skönjas som återkommande och aktuella teman i utgivningen år 2023.

Något som däremot långt verkar saknas i den finlandssvenska utgivningen är böcker för riktigt små barn. Det är kanske inte heller en kategori man i regel satsar på. Bara *Mumin räknar* (Förlaget M) riktar sig till barn i krypdådan och här finns alltså en intressant lucka att fylla för den som känner sig hågad. Och så var det det där med att skriva mångfald – som vi nog ännu kan öva oss lite på.

SARA POLLESELLO

Litteraturlista

- Albjerg, Asger och Albjerg, Maria: *Dig och ingen annan*, Litorale.
- Andersson, Nils och Mander, Sanna: *Jag tappade min tand*, Rabén & Sjögren/Schildts & Söderströms.
- Bondestam, Linda och Ruohonen, Laura: *Konkarongen* (*Konkkaronkka*), Förlaget M/Otava (översättning Sandelin, Annika).
- Borg-Sunabacka, Monica: *Agneta 1944*, Scriptum.
- Bultande hjärtan*, Lärums. Redaktörer: Jolin Slotte, Michaela von Kügelgen, Kira Nalin, Maria Sandin.

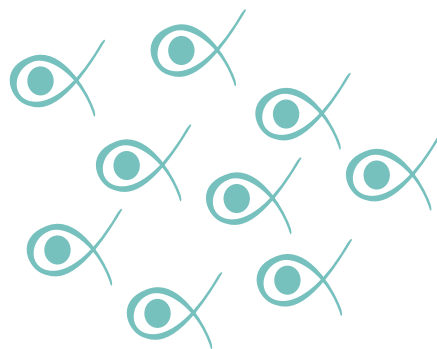

Hungrig örn från Lena Frölander-Ulfs
Rafsa Vildpälss – Kampen om stenåkern.

- Donner, Herta och Lillsund Botéus, Petra: *Mitt idiotiska liv*, Schildts & Söderströms.
- Donner, Ulla: *Den naturliga komedin*, Schildts & Söderströms/Galago.
- Fabricius, Josefin: *Hem över havet*, Libraria.
- Forsström, Ted och Lucander, Åsa: *Snälla Stella sluta skälla*, Förlaget M.
- Frölander-Ulf, Lena: *Rafsa Vildpälss – Kampen om stenåkern*, Förlaget M.
- Hammar, Edith: *Portal*, Förlaget M.
- Hurme, Maija och Lundström, Hanna: *Ljusligheter – poesi som skiner*, Schildts & Söderströms.
- Jacobs, Melinda; Knuutinen, Cara & Oskarsson, Marie: *Hitta hem*, Bonnier Carlsen.
- Klingenberg, Malin och Wikström, Ida: *Knyckarna*, Schildts & Söderströms.
- Lucander, Jenny och Sonck, Fredrik: *Freja och huggormen*, Förlaget M.
- Lucander, Jenny och Wung-Sung, Jesper: *Vad bestämmer jag? (Hvem bestemmer noget?)*, Förlaget M/Gyldendal (översättning Lutz, Hannah).
- Mander, Sanna och Moliis-Mellberg, Martina: *I mitt lilla huvud – rimliga och orimliga rim*, Schildts & Söderströms.
- Mumin räknar* (bilsatt med teckningar av Tove Jansson), Förlaget M.
- Möller, Wilma: *Mysteriet på Prästön*, Schildts & Söderströms.
- Sandelin, Annika: *Hemligt och himla normalt. Yokos nattbok 4*, Förlaget M.
- Sandman-Lilius, Irmelin: *Rasse Rask och översvämningsjulen*, Litorale.
- Wickholm, Julia: *Kom hit*, Förlaget M.
- Wikström, Ida: *Sagan om bokstaven som gick sin väg*, Bookmark.
- Öhman,eppe: *Hästar och gästar*, Schildts & Söderströms.

Övrig utgiven litteratur

- Ala-Kojola, Mathias & Fors, Mats: *Silverräven på storskäret*, Scriptum.
- Aumanen, Tanja: *Manda hemestrar*, Labyrinth.
- Aumanen, Tanja: *Manda promenixar*, Labyrinth.
- Dahlström, Sebastian & Hakola-Wass, Kristina: *Alla sover inte*, Litorale.
- Jeppe, Helena: *Mysteriet med skattjakten – mästardetektiverna*, Hellas förlag.
- Pöyhtäri, Anni: *Lilla Mys bok om småkryp* (bilsatt med teckningar av Tove Jansson), Förlaget M.

Garantiföreningen för

NYA
A R G U S

Årsmötet äger rum
tisdagen den 26 mars 2024 kl. 18.00
på restaurang Glaspalatset, Helsingfors.
(Samling en kvart före, för att mötet
skall kunna inledas punktligt.)
På mötet behandlas stadgeenliga ärenden.
Vänligen anmäl er till nya.argus@gmail.com
om ni ämnar delta, dokumenten skickas
efter hand.